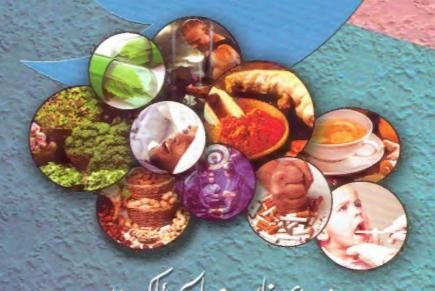

بدره فريانه كاساخلهم

منتدى إقرأ الثقافي www.igra.ahlamontada.com

144

تويتيِّڻ من لدوور ساخلهميئ بهلاڤكرين

بەرەۋ ژيانەكا ساخلەم

1

هاکوپیان هشتانها کاکامیا هی هیمانه

د. عدنان صالح ئاكرەيى ۲۰۱۹

ناقی پهرتووکی: بهره ژیانه کا ساخلهم (۱۸۸ تویتین من لدوور ساخله میپین به لاقکرین) نقیسه در عدنان صالح ناکرهیس پیداچوونا زمانی: که مال رههه زان ناکرهیس دیزاین و به رگ: نازاد مسته فا

تيراژ: (١٠٠٠)

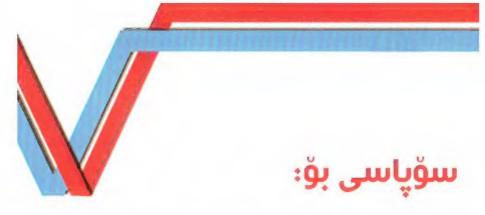
چاپ: چاپا ئينڪٽ ۲۰۱۹

ژمارا سپاردنێ: ۵۰/۲۱۹۳ ل پهرتووکخانا بهدرخانیان/دهوّک

چاپخانه: چاپخانا پارێزگهها دهوکی

ديارڪ بڙ:

- رودا بابن من ین کو ب خهمخوری و دلسوزییا خو
 بهرن من دایه خواندن و زانستن
- دایکا من یا دلوقان کو ب رەنج و ماندیبوونا خۆ
 دەرگەھێ خواندنێ بۆمن پتر بەرین کری
 - هەڤژين و زارۆكين من

رێڤەبەریا گشتی یا ساخلەمیا پارێزگه ها دهۆکێ
 بۆ چاپگه هاندنا ڨێ پەرتووكێ
 رادیویا دەنگێ کوردستان/ ناکرێ
 بۆ هاریکاریا تەکنیکی

پێشگۆتن:

ل دەستپیکی دونیایه سۆپاس بۆته خواندەقانی هیژا کو ته ئەق پهرتووکه ب دەستخۆقە ئینای، ئەقە پهرتووکا من یا چواری یه ل زنجیرا رەوشەنبیریا ساخلەمی کو ئارمانجا من بهلاقکرنا هوشیاری یا ساخلهمیی یه دناق جقاکی مهدا.

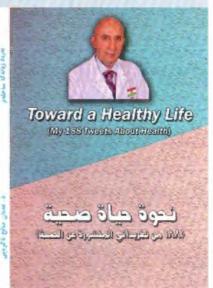
دقتی پهرتووکی دا کومه کا تویتین خو من تیدا کومکرینه کو ل تورین جفاکی دا هاتینه به لافکرن، تویت دهینه پیناسه کرن ب وه شانا چه ند پهیفه کان د تورا تویته ری دا کو هژمارا پیتین وی دسنوردار کرینه (بهری نها ۱۶۰ پیت بوون لی نوکه تو دشیی همتا ۲۰۰ پیتان کومکه ی دئین تویت دا)، لهورا دفتی پهرتووکی دا من ۱۸۸ ژوان تویتان ئیناینه خوار کو بابه تین جوراوجورین لدور ساخله میا گشتی (خورانا ساخله م، گرنگیا و هرزشی، ره فتارین نه ته ندروست، ره وشه نبیریا سیکسی، گرنگیا نفستنی و تیشکا حه تافی و سروشتی و هند) و هنده ک بابه تین دیکه لدور نه ساخی یا نه (ئه گهرین وی، نیشانین نه ساخیی، خو پاراستن، چاره سهریین سروشتی).

ب هیشیا مفا وهرگرتنی و بورینا ده مه کی خوش دگه ل شی هه قالی گرنگ (چونکی هاتیه گزتن پهرتووك باشترین هه قاله)، و ئه گهر ب دلی ته بوو هیشید که م قی پهرتووکی لده ق خو بتنی نه هیلی و بو هه قال و که سوکارین خو به لا قکه ی ژبوی گه هاندنا مفای چونکی جفاکی مه یی بی به هره ژ پهرتووکین ساخله می ب زمانی کوردی (ده قووکا به هدینی) نه خاسمه پهرتووکین گریدای ب بابه تین ساخله می قه. قیان و ریزین من قه بوول بکه ن.

براینی وه د.عدنان صالح ئاکرهیی

معلق العمالية عني

د. حظی صلح ٹاکروٹی ۱۹۰۰

بهرهة زيانهكا ساخلهم

بۆچى پى يىن هندەك كەسان قەدسۆژن و گەرم دبن: تىكشكاندنا دەمارا - نەساخيا شەكرى - قەخارنا زىدە يا مەى -ھەودانىن گەروويان (فطريات) كىماسىا قىتامىن B12 - عەجزا گۆلچىسكا - غودا دەرەقيا تەمبەل - تەسكبوونا دەمارىن خوينى حەساسىا پىستى پىلى ژبەر بكارئىنانا ماددىن پاقژكرنا عەردى ئەگەرىن مىراتگەرى (وراشى).

ئەگەر تە ژان و ئازارا سۆفانى ھەبىت ب قان چوار جورە خوارنان چارەسەربكە:

- * دژه ئوكسيدا: وهك زهرزهوات و فيقى
- * ئومنگا ٣: وهك ماسى خارنين دهريايى چهرهز، توفك
 - * دژه ههودانا: وهك كوركم زهنجهبيل
 - * يروّتينا كوّلاجين

قيتامين C

كەسك دا ھەلە.

دشیّت مروّقی ژپهنجهشیرا خوینی - لیوکیمیایی بپاریزیت چونکی خانیّن ریشه کیش نانکو (خلایا جذعیة) پیدڤی ب برهکی زوری قی قیتامینی ههیه ژبوی بهرهنگاریا پهنجهشیرا. ههژی یه بیّژین قیتامینا سی دناق ترش و تهماته و زهرزهواتی بهلگ

ژبۆى پاراستنى ژ پەنجەشىرا مەمكى چەند رىكەك ھەنە:

خارنیّن ساخلهم: تژی زدرزهوات و فیّقی و پروّتین و کیّم ژ شه کر و دوهن و خوی و خوارنا قودیکا - سهنگا لهشی کیّم بکه - و درزشیّ بکه شیردانا سروشتی - جهیّن گومانا تیشکی ههبیت، خوّ ژ دویربیّخه - مهییّ نه قه خوّ - خوّ ژ پشکنینیّن همیقانه و نوژداری بیّ به هر نه که.

بهرهة زيانهكا ساخلهم

هوستاکار و کریکارین چیمهنتویی سی جارا پتر، تووشی روماتیزمی دبن ژخهلکی دی.

ئهو مروّقیّن دکارگهه و دبواری ئهلکتروّنی دا کاردکهن دوو جارا پتر توویشی قی نهساخیی دبن

قەكۆلەر ئەگەرى قى چەندى بۆ پىسبورنا ھەرا و ژينگەھى دزقرىننەقە.

ئه و خوارنين فشارا خويني ئانكو زمغتي دئينه خوار:

شهربه تا هناری - سپیناغ - گژنیژ - فسته ق - شهوه ندهر - زهیتی زهیتینی - شکولاتا رهش - توڤی کتان - کهره فس - ته ماته - پتات کونجی

خو ژ خوارنا گيزا بي بههر نهکه چونکی:

- ئاستى بەكترىايىن باش درويڤىكاندا زىدە دكەت
 - وەك پرۆباوتىك كار دكەت
 - يا زەنگىنە ب ئومىنگا ٣ و ترشىين لىنولىك
 - بوّ دلی باشه و ریّرا په نجهشیّرا کیمدکهت.

ئەگەرين خرخرا زارۆكى ئدەمى نقستنى:

ستویربوونا گهلالا (بهلاعیما) - زیده گوشتی دناق دفنی دا - همودانین گهوریی - همستیاریا بوریین بای - حساسی - رهبو - همستیکی خار یی دفنی - انحراف - راوهستیانا همناسی لدهمی نقستنی - sleep apnoea

بەرەد ژیانەگا ساخلەم

ژمارهیا چاقهریکهرین نشتهرگهریی گههشتیه لوتکی ل بریتانیا پتر ژ چوار ملیون کهسان چاقهریی ژقانی نشتهرگهریین خونه ئهقه ژی پتره ژ ستاندهری جیهانی کو دبیژیت:

پیدقیه ۹۲% ژنهساخان نشته رگهری بو بهینه نه نجامدان دماوی چوار همیقان دا.

نيشانين غودا تهمبهل (كسل الغده الدرقيه)

زوی وهستیان و ههستا بی تاقهتیی حهزا خوارنی کیم دکهت لی مروّق قهله و دبیت = پیست هشکبوون - تهزیبوونا پی و دهستان - پرچ وهریان - بهردوام ههست ب سهرمایی دکهت - قهبزی - تیکچوونا حهیزی - دهنگ زری - دلتهنگی - لیدانا دلی هیدی دبیت بهژن کورتی و نهزمان مهزنی لده قرار و کان

بهرههٔ ژیانهکا ساخلهم

دژه میکروب (مضاد حیوي) - نانکو نهنتی بایوتیکین سروشتی ههنه:

سیر - هنگفین - کورکم - خهلا سینفی - توفی گریب فروتی - کهلهمی زهیتی گیزا هندی - خوارنین ترشکری - محهلمره - ماست - ئوریگانو

ڤەكۆلىنەك دېيْژىت:

بتنيّبوون دژيانيّدا ئانكو (حياة الوحدة - loneliness) زيانيّن ويّ لسهر ساخلهمييّ پترن ژ قهلهوييّ و جگاركيّشانيّ.

خز جوداکرن ژ جڤاکی و ژیانا بتنی مهترسیا مرنا بهری وهخت ب ریژا ه مهرد کهت.

بەرەۋ ز<mark>يانەكا ساخلەم ،</mark>

تو دشيّى ههشت مفا ژ خوارنا گيلاسي ببيني:

دژه ئوکسیده - دژه همودانه - خهو خوشکمره تازارین سوّفانی کیّم دکهت - چهوریا زکی کیّم دکهت - ئیّشان و گرژییا ماسوّلکان پشتی و هرزشی سقکدکهت - ریّژا جهلتا میّشکی (دهماغی) کیّم دکهت ریّژا نهساخیا (داء الملوك) کیّم دکهت.

چایا زه نجهبیلی (ههر چهنده تاما وی نه هندا خوشه) نی یا پر مفایه:

دژه ئوکسانه (بکوژی خانین پهنجهشیری) - دژه ههودانه (بهره ثانیا لهشی بهیز دکهت) - زهنگینه ب ثیتامین C و مهگنسیومی بهلی نزانم ل بازاری مه بوچی یاکیمه. ؟!

مبهره فأزيانه كاساخلهم

بڤان رێکان خوٚ ڗُ بهرکێن زراڤێ بيارێزه:

زیده ئاق قهخارن - خوارنا فیقی و زهرزهواتی - کیم خوارنا دوهنی و گوشتی سۆر - کیمکرنا سهنگا لهشی - ئه نجامدانا و هرزشی - زهیتی زهیتینی ل جهی روهنین دی ب کاربینه - خوارنین زهنگین ب (لیسیپین)ی بخو: گولبهروژ، فاسولی، باقلك، هیك، شیر - ژ قهخارنین هیزی و غازی دویر بکه قه

(ھەلبەت ئدوي<mark>ڤ قەكۆئىنەكى</mark>) <mark>ئە يەكى چە</mark>رەزى

(گیز، فستهق، گهزو، باهیڤ، بندهق، فستهق عهبید)
روّژانه مهترسیا نهساخییّن دلی کیّم دکهت ب ریّژا ۳۰%یّ
نهساخیا شهکریّ ب ریّژا ۶۰%یّ
پهنجهشیّریّ ب ریّژا ۱۵%یّ
مرنا زوی ب ریّژا ۲۲%یّ

بەرەق ژيانەكا ساخلەم

گەر تە نىشانى نەساخيەكى ھەبىت، گۆگلكرنا بابەتىن ساخلەمى شاشيەكا مەزنە و دى تە ئائوزتر كەت. د

گوگل (ههر چهنده دهستکه قته کنی مهزنتی ته کنه لوژیا نوی یه) لی نهساخیین مهترسیدار زق دکهت و ناریشین سقك و مشه پهراویز دکهت و دی لبهر مروقی بهرزه کهت.

پرۆتىن نە بتنى دېەرھەمىن ئاۋەلى دا ھەنە (وەك پرانيا خەلكى ھۆر دكەن) بەلكو ھندەك زەرزەواتىن تژى ھەنە مىنا:

باقلکین سویا - بروکلی - لوپك - ئالینوك - پتات (کرتوپه) کفارکین سپی - گهههشام - کهنگر - کهلهمییا کهسك

بهردة زيانهكا ساخلهم

چارهسهریا چاق ومرمتنی پشتی ژخهورابوونی، بشان ریکین سروشتی نمو ژی ب دانانا:

پاتەينن تەر - كىسكنن چايى كەچكەكى تەزى پارچنن خيارى دناۋ ئاۋا تەزىدا لسەر چاۋى وەرمتى دانى بۆ چەند خولەكەكان.

زەيتى زەيتىنى ژىدەرەكى باشى دوھنين ساخلەم<mark>ە</mark>

ئهگهر ل جهی دوهنین دیکه بو چیکرنا خوارنی بکاربیت زور یی مفاداره

لی زیده یی دخوارنا ویدا (ودك دنافه زلاتیدا) كولسترول و قهله ویی زیده دكه ت.

بەرەۋ ژيانەكا ساخلەم

کورکم دژه ئوکسانه و دژه ههودانهکی بهیّره.

زور یا کاریگهره، نهگهر بهیّته خوارن دگهل بیبهرا رهش (چونکی دی میّوتنا وی زیّده دکهت درویقیکاندا)، ههر وهها نهگهر برینیّن سوّتییان پی بهیّنه چهورکرن (ئانکو وهك مهرههم بهیّته بكارتینان)

نه ههمی ههودانهکا گهلالا (بهلاعیماً) پیدڤی ب نشتهرگهریی یه.

پا کیژ گهلاله (بهلاعیم) پیدفی ب نشته رگه ریا ده رئینانی یه . ؟

- هه و دانین سه رئیك پتر ژ هه قت جارا دساله کی دا نهچوونا
قوتا بخانی پتر ژ دوو هه قیتان دساله کی دا - گه شکین تایی بیهنکورتی - بیهنا نه خوش یا ده قی - قونیرا گهلالا (به لاعیما)
ئانکو (خراج) - مه ترسیا په نجه شیرا گهلالا (به لاعیما)

🖚 بەرەق ژيانەكا ساخلەم

(ئدویڤ قُهکوٚئینهکا نوی)پیڤارًا سوٚر خانیٚن په نجهشیٚرێ دکوٚژیت.

نهخاسمه پهنجهشیرا مهمکی و قولونی، چونکی دوو پیکهاتین گرنگ بخوقه دگریت:

فلاڤونايد و ئنثوسيانين كو ههر دوو دژه ئوكسانين بهيزن.

ئەو كارين زيانى دگەھيننە گەھان:

زیده تیکستکرن و ئهنجامدانا یاریا لسهر موبایلی - قهلهوی - پیلاقین گوزه ک بلند - ههلگرتنا جهنتین گران - روینشتن بو دهمین دریژ - جگارکیشان - کیم نقستن - کارکرن لسهر کومپیوتهری بو دهمه کی زور - ئه نجامدانا و هرزشی بینی کو بهری وه خت خو گهرم کهی.

بەرەۋ <mark>ژيانەكا ساخلەم</mark>

ئێك ژ پیڤهرێن باشییا جورێن ئاڤا بوتلا دەستنیشان دكەن رێژا ترشییا ئاڤێ یە ئانكو (pH)

ئه گهر پیچه ك یا تفت بیت ئانكو (pH) یا بلندبیت (ژ ۷,٤ پتر بیت) باشتره بۆ ساخله مین، چونكی پتریا قه خوارنین مه یین رۆژانه دترشن ئانكو (pH) یا وان یا كیمه (وه ك: چا، قه هود، و قه خارنین غازی) و ئه قافه دی خوینی هه قسدنگ كه ت.

یاریین ئاسنی چارهسهره بو دنتهنگیی، وهك حهبکین دژی خهموکیی (کابه) یا کاریگهره.

دویڤچوونه کا (۳۳) ڤه کوّلینان دیار کریه کو ئاڤاکرنا ماسولکان ب گهله ك ريّكا هاریكاریا مروّڤي غهمگين دکهت:

نیشانین دلتهنگینی سقك دكهت - خهوی خوش دكهت - شانین میشكی زیده دكهت - باوهری ب خوبوونی زیده دكهت زهوقی باشتر دكهت.

بهره فريانه كاساخلهم

چاڭ وەرمتنا سىيدەيان بۆ ھندەك ئەگەران دزڤريتەڤە:

ئاسیبوونا ئاۋ و شلەمەنیان دلەشى دا حەساسى - كیم نقستن یان زیده نقستن - جگاركیشان - ئەگەرین ھۆرمۆنى - زیده گریان -پیربوون

داخوازهك بو بازرگانان.

فیّقیهك و زورزواته كی زور گرنگ بو ساخله میی دناف بازارین مهدا دبهرزونه

هندهك ژيدهرين ساخلهميتي بهحسى مفايين بني سنوورين ئەڤوكادو و بروكلي دكەن

بتنی دسوّپه رمار کیّتین مهزن دا ب دهستکه قن و ب بهایین گران. !!

بهره أزيانه كاساخلهم

نه بتنی زولامین ژنانی ههنه

دەركەقت قايرۆسان ژى ئەق دەردە لدەق ھەيە.!!

هندهك قايروس توندترن بو رهگهزي نير و دنهرمن بو ئافرهت و كچكا، ئهگهري قي دياردي قهكولينهر دزڤرينهڤه بو حهزأ ڤايروسي مخو، نه ژبهر بهيزيوونا سيستهمي بهرگريي يه،

هندهك ريكين سروشتي ههنه بوّ چارهسهريا تاميسكا:

شویشتنا ده فی ب ناقا خزین - هه قیر ترشی - یان ناقا گیزا هندی

- غەرغەرەكرن ب ئاڤا گەرم و پاشى يا تەزى (بالتناوب)
 - ئاۋ و شیرهمهنینی و پیڤازا دخوارنا خودا زیده بکهن
- كەرستىن كافايينى و جگارا و خوارنىن تىژ و گۆشتى كىم بكه.

چەورىين باش دقان جورە خارنان دا ھەنە:

ماسی و خوارنین دهریایی

توفك: گۆلبەرۆژ - كولندى شامى - كتان

چەرەز: گیز - باهیڤ - فستەق - گەزو - بندەق - فستەق عەبید كونجى بتايبەتى كونجيين رەش - زەيتين و زەيتى زەيتينى - هيك -ياقلەمەنى

زەرزەوات: سپيناغ - ئەۋوكادو.

چندبیت دیمهنی شهما گوهی یی بنزار کهربیت، نی چو پهیوهندی ب یافژیی قه نینه

لهورا پیدفی ناکهت تو ب دهست دهربهینی (چونکی بخو دحهلییت) بتنی ئهگهر رهنگی وی یی رهش یان قههوایه کی تاری بیت (نیشانی ههودانا گوهی یه)

بهردڤ ژيانهكا ساخلهم

نهكه رين ناريانا قولوني - تهيج القولون:

جوری خوارنی: گهر نهساخه ک به هنده ک جورین خوارنی تیدکبچیت ره فتارین خوارنی: ئه گهر بله ز بهیته خوارن - باش نه هیته جوین بهری نقستنی مجنوی - نهره حه تیا ده رونی - ئه گهری میراتگری کیمبوونا هورمونین مییی نه - ههودانین روی شیکان - کیم نقستن هنده ک ده رمان

بۆچى يالدانا داركين گوهى بۆ دناڭ گوهى دا يا مەترسيدارە؟:

- همودانا گوهی و گرتنا کهنالی گوهی زیده دکهت

- چیدبیت پهردا گوهی بریندار بکهت

بۆ زانىن ئەۋ داركە بتنى بكاردئىت بۆ پاقىركرنا گوھى ۋ دەرقە، نە بۆ ناۋ گوھى يە.

بهرهة زيانهكا ساخلهم

هندهك خوارن و هندهك جورين دهرمانان كارتيكرنى ل ميژتنا دهرماني درويڤيكاندا دكهن:

قەھوە - شىر - مەي ۋەخارن - شوكولاتە

عرق السوس - دەرمانين ئاسن تيدا - دەرمانين حەساسيني و دژی گهشكا - ماددي جينكز - گرنب فرزت

قيتامين K

نيشانين نهخوشيا تالاسيميايي:

- رەنگ زەربوون
- گیرزبوونا گهشهکرنا زارزکی
 - جهرگ و تحيّلك ستوير دبن
- دەرھاتنا ھەستىكين سەروچاڤان
- رێۯا هيموٚگلوٚبينێ دخوينێدا کێم دبيت

بەرەۋ ژيانەكا ساخلەم،

ژبۆى چارەسەركرنا تالا<mark>سيميايى چەند رىكەك ھەنە:</mark>

- خوين تيكرنا بهردهوام

دەرماننن دژه ئاسن (دیسفیرال) ههر وهها چایا رهش و قیتامین C - نشتهرگهریا دەرئینانا تحیّلکنی (بتنی بو کیّمکرنا پروسا حهلیانا خوینی یه)

- نشتهركهريا چاندنا مهژيئ ههستيكى (زرع النخاع العظمي) كو بتني ئهقه چارهسهريا بنهرهته.

دل قوتان و دهه هوکار:

زیده بزاق - رهوشا دهرونی: ترس/ تورهیی کافایین - جگارکیشان - کیم خوینی کیم شهکر دخوینیدا - غودا ژههراوی ئانکو (غدة سامة) - نهخوشیین دلی - دووگیانی و نهبوونا حمیزی - هنده و جوره دهرمان

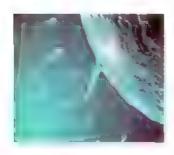

شهما گوهی ته بیزار دکهت.؟

داركين گوهي بكارنهئينه

بهلکو کارهکی سروشتی ههیه ژبو لادانا شهما گوهی، نهو ژی بهنیشت جوینه

بزاقا ماسولکین سهروچاقان هانده ره بو دهرئیخستنا شهمایی بو ژ دهرقهی گوهی و لدویقدا هشك دبیت و دبوهژیت.

جور و ریّرًا سپیرمیّن ئاقا زهلامی فاکتهریّن گرنگ بو پروسا پیتدانیّ (اخصاب) و دروستبوونا کوّرپهی ههنه. و هندهك خوارن توقیّ زهلامی بهیّر دکهن:

موز - گۆشتى سۆر - قەھوە - شكولاتا رەش - سىر - ھنار - گىز - ئەقوكادو

بەرەۋ ژيانەكا ساخلەم

زیانین جینز و پهنتولین تهسك،

- * ئيشان و تەزىنا ران و چوكان دروستدكەت
- * همودانين كمرويان (فطريات) بق دههمهنا ئافرهتي
 - * تۆۋىي زەلامى لاواز دكەت
- بەرسوژین دروستدکەت و پروسا ھەرسکرنن تیکددەت، چونکی فشاری دئیخیته سەر زکی
 - * دەراليين پيان پەيدا دكەت.

بروكلي گه نجينه كا پر مفايه:

بهره قانیا له شی بهیز دکه ت - هه ستیکی موکوم و پته و دکه ت - هیزا دیتنا چاقا باش دکه ت - فشارا خوینی ریک دئیخیت - دژه هه و دانه - دژه توکسانه - چیبوونه قا برینا له زتر دکه ت - پروسا هه رسکرنی ب ساناهی دکه ت.

= بەرەق ژیانەكا ساخلەم

ئەو فاكتەرين سەرئيشانا نىقەيى (شەقىقى) زيدە دكەن:

کیّم خهوی - جگارکیّشان - مهی قهخارن - بلندبوونا ریّژا شههیّ (رطوبة) - پیسبوونا ژینگههی - هشکبوون (جفاف) - نهبوونا بزاقا لهشی - خهم و پوسیدهیی

هندهك جورين فيقى دهاريكارن بؤ خوشكرنا نقستني

نه خاسمه فیقیین ره نگ تاری: و ه ترینی ره ش و گیلاس و حلیکا ره ش و توی شهمبی، چونکی بره کنی زوری میلاتونینی مخوقه دگریت کو ئه ق هورمونه ریکخوشکه ره بو خهوی.

بەرەقە ژيانەكا ساخلەم

ريّگه چارەيين سروشتى ئدەمى شالاوين سەرئيشانا نىقەيى (شقىقة):

لدويڤ ڤەكۆلينەكا نوي

ئەنجامدانا كارى سىكسى تەنانەت بى جارەكى دھەقتىى دا (لى كىمتر نەبىت ژقى چەندى)

بهسه بۆ بەختەرەريا ھەۋۋينان

ئەقە ژى بەرۆقاژى ھزرا بەرى يە كو دگۆت: چەند پتر كارى سىكسى بكەي باشترە بۆ دلخوشى و بەختەرەريى.

بهرهة زيانهكا ساخلهم

ئەگەرين ئيشانا رەخى راستى يى خوارى يى زكى گەلەكن:

ههودانين جوراوجور: رژينين لمفاوى، رويڤيكان، جوبارين ميزى، مالبچيكى - بهركى حالبى - كيسكى ئاڤى يين هيلكدانى - ههودانا رويڤيكا كۆره - ئاريانا قولونى - تهيج قولون.

چەوا دەوائىين گونا كارتىكرنى ئسەر نەزوكىي دكەت.؟

دهوالیین گونی دبیته نهگهری زیدهبوونا پلا گهرماتیا دناق گونیدا و نهقه ژی کارتیکرنی لسهر پروسا دروستبوونا سپیرما ناقا زهلامی دکهت و دنه نجامدا لاواز کرنا سپیرما، لهوا دبیته نهگهری زیدهبوونا ریژا نهزوکیی لده قره زهلامان.

بۆ زانىن ١٥ - ٢٠% ژخەلكى ئاسايى دەواليىن گونا ھەنە.!

بەرەۋ ژيانەكا ساخلەم 🗷

گرتنا دەستى نەساخى ئىشانا وى سڤكدكەت

قەكۆلىنەكا زانكۆيا كولورادويا ئەمرىكى دياركر: كو ئەو زەلامين دەستى ھەقۋينين خۆ گرتين لدەمى ژدايكبوونى ژانين وان كيمتر بوويە پشتى كو تيبينيا ئەخشەكىشانا مىشكى وان ھاتيەكرن.

دیسان ریزا لیدانا دلی وان ژی کیمتر بوویه و همناسا وان پتر هاتیه ریکخستن.

ئەو خوارنين رەنگى ييستى سييتر دكەن:

گیزهر - تقر - تهمامه - بیبهرین رهنگاورهنگ: سوّر / زهر - کیوی ماسی - زهرزهواتین بهلگ کهسك - چایا کهسك - بروکلی - فهراوله - بهرههمین سویا

بهردف زيانهكا ساخلهم

دڤان حاله تان دا، دەواليين گونى پيدڤى ب نشته رگه ريي يه:

- ئەگەر ژانەكا زۆر ھەبىت و چو دەرمانىن ئىشكۆژ ئارامنەكەن
 - بچويکبوونا قەبارى گونى بۆ كێمتر ژ چوار سەنتىما
 - ئەگەر بېيتە ئەگەرى نەزوكىنى.

ئەگەريّن خوينبەربوونا دفنىّ دابەش دبن بۆ ھۆكاريّن ئۆكال و ييّن گشتى

لوكال: دەستىوەردانا دفنى - لاشىن بىانى ددفنى دا - ھەودانىن دفنى - زەبر - پەنجەشىرا دفنى - تەسكبوونا دەمارىن خوينى - نەساخىين خوينى: لىوكىميا/ ھموفىليا ھندەك دەرمان

بەرەۋ ژ<mark>يانەكا ساخلەم</mark>

نيشانيْن رُههراويبوونا غودي ئانكو (غودة سامة):

زوی ماندیبوون - تورهبوون - حهزا سارینی زیده دبیت (ههردهم ههست ب گهرمینی دکهت) - زهعیفبوون ههر چهنده حهزا خارنی زیده دبیت - دل قوتان - دهست لهرزین - زیده خوهدان - چهرمی وی گهرم و تهردبیت - چاق دهرهاتن - زکچوون

ئە يەكى فستەق عەبيدا رۆژانە:

مرنا ب ئەكەرى نەخوشىيىن دلى ب رىژا ٤٠%ى كىمدكەت مرنا زوى ب ھەمى نەخوشىيەكى ب رىژا ٢١%ى كىمدكەت نوچەكى خوشە بى ھەۋارا، چونكى چەرەزەكى ئەرزان بھايە.

هۆكارين زيده ميزكرنا ب شهڤى:

زیده قهخارنا کافایینی و کحولی - ههودانا جوبارین دهستاقی -ناریانا میزلدانی (تهیج المثانة) دهرمانین میزهینهر - نهساخیا شهکری - نهره حه تی ئانکو (قلق) - ستویربوونا پروستاتی - دووگیانی

كەنگى قەخارنا چايى نە يا باشە ؟

چا قەخارن يا ب زيانە ئەگەر:

زیده بهیته قهخارن - بهیته قهخارن لسهر زکی برسی (ب نهخرینی) - بهیته قهخارن پشتی خوارنی ئیکسهر - زیده بهیته کهلاندن ئانکو گهلهك رهش ببیت - زورا کهل بیت ئانکو یا داخ بیت

بهرهة زيانهكا ساخلهم

ئەو خوارنين تە، ژقەئەويى دپاريزن:

بهلگین زهرزهواتی وهك سپیناغ و جهرجیر و كهرهفس - پاقلهمهنی - سیر و پیڤاز - بیبهرأ سوّر - كاری و بهارات · دارچین - باهیڤ - لیمو - شوفان - گریّب فروّت - زهنجهبیل

ل بریتانیا

ژههر بیست نهساخا ئینك، تووشی شاشییه کا پزیشکی دبیت و سالانه بكرژمنی دوو ملیار و نیق پاون زیانی دگههینته نابووریی وهلاتی و ههر چوار ژ پینچ نهخوشخانان نه ب سهلامه دهینه هژمارتن.

وبدردو زيالهما ساهده

هۆكارين هاتنه خوارا فشارا خوينى:

دورگیانی - نهساخیین دلی - نه کارکرنا رژینا (کظری) و رژینا دهرهقی - هشکبوون - خوینبه ربوون - ژههراویبوونا خوینی -حهساسی - دهرمانین فشارا خوینی

سۆفان ئانكو ھەودانا گەھيْن چوكى

ريْژا وي دووجار بوويه دچهرخي بيستي دا

ئه گهری سهره کی ناز قریته قه بر ژیی مهزن یان ژی قه له ویی وه وه بهری نوکه دهاته هزر کرن)

بەلكو پىسبوونا ژينگەهى ئەگەرى سەرەكى يە، لدويڤ قەكۆلىنەكا نوى.

بهره فريانه كاساخلهم

هندەك رەوش و نەساخى مرۆڤى قەلەو دكەن:

غودا تهمیهل (کیماسیا هورمونین رژینا دهرهقی) - دلتهنگی (کأبة) خهوچری - هشکبوونا ئافرهتی (نهمانا حهیزی) - نهساخیا کوشینگ عهجزا دلی/ کولچیسکا/ میلاکی - نهساخیا شهکری هندهك دهرمان: وهك دیكسون/ حهبكین مهنعی/ دهرمانین تهپداریی (صرع)

قەكۆلىنەكا نوى

چايا بابونج

خهوی خوشدکهت (بهروّقاری ههمی جوریّن چایا دیکه کو دخهوزرِن ئانکو خهوره قینن)، ههروهها ژییی مروّقی دریّژ دکهت چونکی دژه ئوکسانه و دژه ههودانه و چهورییّن خوینیّ (کولستروّلیّ) کیّمدکهت

بهرهد زيانهما ساهنهم

خو ژ نەينوكا ژير گوشتى بياريزه:

خوّ دویر بیخه ژ پیلاقین تهسك - بویاغی نهینوکا بکار نهئینه - سهنگا لهشی کیم بکه - نهینوکی راستهوراست بیره و زوّر قوت نهبره لیّقا کوژیی نهینوکی بلند بکه پشتی شوین دبیته هه چهرمی دهوروبه ریّن نهینوکی ژیّقه نه که

ماددی فلورایدی (ئەقا دھیتە بكارئینان بۆ بەرنگاریا رزیبوونا ددانان)

ئیدی نابیت بو ئاڤا ڤهخارنی بهیته زیدهکرن، لدویڤ نویترین ئاموٚژگاریین ساخلهمی، چونکی دبیته سهدهمی دروستبوونا غودی (ستویربوونا رژینا دهرهقی)

بهرهڤ ژ<mark>يانهكا ساخلهم</mark>

نه ه فاکتهر مهترسیا ژبیرگرنا پیریی ئانکو زهایمهری زیده دکهن:

قەلەوى - جگاركىشان - بلندبوونا فشارا خوينى - نەساخيا شەكرى تەسكبوونا دەمارا خوينا سەرەكى يا سەرى - زىدەبوونا ھورمۆنى ھوموسستىن - دلتەنگى (كابة) - دل نازكى - نەخويندەوارى

خوارنا یهك گراما كوركمی رۆژانه دگهل جهمی تیشتی دی مروقی بیرتیژکهت و میشکی بهیز دئیخیت و چیدبیت ژی نهخوشیا شهکری دقوناغا دهسپیکیدا چارهسهربکهت.

ئەقە ژى قەكۆلىنەكا نوى دايە دياركرن.

بهرهة زيانهكا ساخلهم

ناسور (پۆرگا موى يا) كى توخمى پتر دگريت.؟

چینی گهنجا (ژین ۲۰ – ۲۹ سالی) - زهلام پتر ژ نافرهتان - سپی پیست پتر ژ رهش پیستا - زیده روینشتنا سهر کورسیکی - شوفیرین ریکین دویر سهرباز - مروقین زیده خوهی ددهن - مویین زفر و رهق - قهلهو - پیس و چرکن - میراتگری (ورائی)

خوارنا ماسیی هه قتیی دوو جارا مروقی دپاریزیت ژههشت جورین په نجه شیرا

(ئەو ژى پەنجەشىرىن: مەمك و پرۆستات و كەرى و سۆرينچكى و گەدە و قولون و مالبچىكى و پەنكرياسى نە)

چونکی ئومێگا ٣ پروسا دەسپێکی يا پەنجەشێرا رژێنان تێکددەت.

بهردة زيانهكا ساخلهم

ريْكيْنْ سروشتى بۆكيمكرنا فشارا خوينى:

جگاره و مهی قهخارنی راگره سهنگا لهشی کیم بکه - وهرزشی ئهنجامبده - خوارنا خوّیی و چهوریی کیم بکه - خوارنا پر ژ کالسیوم و پوتاسیوم و مهغنیسیوم بکاربینه: وهك فیّقی، زهرزهوات، شیر - باری دهرونی تهنا بکه

لدويڤ ڤەكۆلينەكا نوي

ئەسپرىنا رۆژانە كو يا بەرنياس ب چارەسەريا سحرى بۆ پاراستنا دلى نەمازە بۆ ئافرەتين كيمتر ژ ٦٥ سالين، زيانين وي (نەخاسمە مەترسيا خوينبەربوونا ھناۋا) پترن ژ مفايا.

بهردة ژيانهكا ساحلهم

بقان ريكان خو ژبهواسيري بياريزه:

ناڤ ڤهخوارنێ و شلهمهنیان زیده ڤهخو - ریشالان دخورانێ دا زیده بکه (زهرزهوات و فیّقی) - زور نه روینهخار و زور ژ پیڤه نهبه - چوونا توالیّتێ گیرو نهکه و ل دهمێ خو ڤالاکرنێ خو نهگڤاشه - توالیتا شهرقی بکاربینه لجهێ یا غهربی - وهرزشێ ئهنجامبده - پاقژ راگره.

(**لدويڤ ڤەكۆلينەكا نو**ى)

دوو ئهگمرین دیکه بو شیردانا سروشتی زیده بووینه یا ئیکی: رویقیکین زاروکی ئاماده دکهت ژبوی وهرگرتنا خوارنین رهق ئانکو ژادی.

یا دووین: کیمکرنا ریدا توشبوونی ب زك ئیشانی پشتی خوارنی.

بهرهف زيانهكا ساخلهم

بڤان رێڮان خوٚ ژڤهرحا گهدێ بپارێزه:

خوارنا پاقژ و ساخلهم بخق - جگارا و مهی قهخارنی بهیله - حمبکین ب زیان بکار نمئینه - خو ژ خوارنین ب زیان دویر بیخه (چهوری - خوارنین قهلاندی - قهخارنین غازی) - هیدی خارنی بخو و باش بجی و درهنگی شه قنهخو (کیم خوری دایخوربه)

ماددین کیمیاوی بین دناق گولاق و سپرهیین پرچی دا دبنه ئهگهری زوی هشکبوونا ئافرهتی ئانکو (سن الیاس)

پشتی هاتیه دیت کو بکارهینهرین قان کهلوپهلان ۲ - ٤ سالان زویتر هشکبووینه ژ خهلکی دی.

بهرههٔ ژیانهکا ساخلهم

ستيربوونا پرۇستاتى كى تۆخمى دگريت پتر؛

دانعه مر - رهش پیست - قه له و - ته میه ل - نه ساخین فشارا خوینی و شه کر و ته له یوفا میلاکی ههی - خوارنین زیده ب دوهن و به رهه مین چیلی (گزشت و شیر) - میراتگری (وراشی)

لدويڤ (ڤەكۆلينەكا نوي)

فشارا خوینی دومی پیچهك بلند دبیت بو دانعهمران نه گهلهك یا مهترسیداره

ئەگەر يا سەرى (systolic) نێزيكى ١٥٠ بيت بۆ ژيێ پتر ٦٠ سالى يا ب سەلامەتە

بهری نوکه دهاته گزتن کو نابیت ل ۱٤۰ ێ ببوریت

بهردة زيانهكا ساخلهم

چارەسەريا بيهنا نەخوش يا ئەشى بقان ريكايە:

بیّهنخوشکهریّن ژ گژوگیای دروستکرین خوّشویشتنا بهردهوام خوارنا کهسکاتیی زیّده بکه جلکیّن سروشتی (لوکه - ئارمیش) بکه بهرخوّ - خوّ ژ پیڤاز و سیر و کافاینی دویر بیّخه - تهرکرنا لهشی ب خهلا سیّقیّ - بکارئینانا ساوناییّ و تیشکا ژیّر سوّر - IR

(لدويڤ ڤەكۆلينەكى)

چایا کهسك خانین په نجه شیرا ده ثى دكوریت لى خانین ساخ و نورمال وه كى خو دمینن بینى زیان، ئانكو كاریكه رتره ژ دهرمانین كیمیاوى ئهوین خانین ساخ و پیس ژیكجودا ناكهت و ههر دووبان دكوریت.

بهرهد ژیانهکا ساخلهم

هنده جارا بی پیّلاق بریّقه ههره چونکی ب ریّقهچوونا پیّخاسی مفاییّن خوّ ههنه:

میشك پاقژ دبیت گهه و ماسولكین پی و چوكان بهیز دبن -ریقهچوون هه قسه نگ دبیت خهم و دلته نگی كیم دبیت - نقستن ب ساناهی دبیت - شوحناتین خراپ ژ لهشی قالا دبن

مروّڤيْن كيْم برّاڤ

پشتی ژیی سیه سالیی ههر ده ه سالان ۵%ی ژ سهنگا ماسولکین خوّ ژدهست ددهن

و مروّقه كيّ كارا ييّ شيّست سالى لهوانهيه ههمان سهنگا ماسولكيّن سيه ساليه كيّ تهميهل ههين،

بەرەڭ ژيانەكا ساخلەم

سهرشویشتن ب ئاقا سار ب مفاتره ژیا گهرم، چونکی:

بهره قانیا لهشی بهیز دکه ت - زقرینا خوینی چالاك دکه ت - پلا گهرماتیا لهشی رینکدئیخیت - هاریکاریا مروقی دکه تن هه ناسه کا دریژ هه لکیشیت - هه سکرنا خوارنی ب ساناهیتر دکه ت - پرچ و پیستی ب ساخله می رادگریت - سه نگا لهشی دئینته خوار

ئاقًا شەوەندەرى باشترين قەخارنا ھيزى يە بۆ وەرزشقانان

ماندیبوونا دلی یا ژنشکیّقه کیّم دکهت چونکی زهنگینه ب ماددیّ (نایتریّتا) نهوا خانهییّن لهشی هانددهت کو باشتر ئوکسجینی بکاربینیت.

= بەرەڭ ژيانەكا ساخلەم

بۆ چارەسەريا غازاتين زكى، پيدڤيه:

خوارنی هیدی بخوی و کیم بخوی و باش بجی قهخارنین غازی و کافاین و مهی قهخارنی کیم بکهی کریم و کهچهپ و تیژی و پاقلهمهنی و شیر و ئاری سفر کیم بکهی خوارنین زهنگین ب ریشالان و پتات و سیر و خهلا سیقی و زهنجهبیل و لیمویی بخو

وەرزشتى ئەنجامىدە.

چاڤى بتنى سى وەرگرين سەرەكى ھەنە بۆ رەنگان:

ئهو ژي رهنگين سور و شين و کهسك

لی دشیّت ده ملیون رهنگیّن جیاواز ژیّك جوداكهت ئهگهر ئه ههر سی رهنگه بهیّنه تیّكههلكرن، یا هه ژی دیاركرنی یو كو ئافرهت پتر زهلامان رهنگان دبینن.

بهرهة زيانهكا ساخلهم

يرچ ومريائي بقان خورانا كيم بكه:

سپیناغ - ماسی - شوفان - پاقلهمهنی - توفکی گۆلبهرۆژی - چهرهز: گیز/ فستهق/ باهیڤ/ گهزو - پتات - گیزور فاسولیا کهسك - هیّك - گوشتی چیّلی.

خوارنا ساخلهم نهقا پیکهاتی ژنهخوارنا بهرانی نانکو (Junk food) ههر وهها کیمخوارنا شهکری و شریناهیان و زیده خوارنا ریشالان، شهش جاران کاریگهرتره ژ حهبکین کیمکرنا دوهنی بو بهرینگاریا نهساخیین دلی.

بهردف زيانهكا ساخلهم

خوارنا ۲۸ گرامین ماستی

روژانه نهساخیا شهکری کیم دکهت ب ریژا ۱۸%ی، چونکی ماست یی زهنگینه ب کالسیوم و مهگنسیوم و ترشیین ئهمینی، ئه قه ژی کاری ئه نسولینی ریکدئیخیت ئه وا به رپرس ژ پروسا کونترولکرنا ریژا شهکری دخوینی دا، لی پید قیه زیده یی دخوارنا وی دا نه هی ته کرن، و ماستی خومالی بکاربینه، نهیی قودیکا.

بِيِّي دەرمان تۆ دشيِّي تايا زارۆكى خۆ بهينيه خوار:

بتنی جلکین نافخویی (داخلی) بکهبهر و پیدفیه دتهنگ بن ب نافه کا شیرتیهن نانکو نه یا تهزی پی و دهستین وی ته که ب ب خدلی یان ژی زهیتی زهیتونی لهشی وی چهورکه ناف و شلهمهنیان زیده بدی نفستن و بیهنشهدان دگرنگن.

بەرەۋ ژيانەكا ساخلەم

چوار ریکین سروشتی بو لابرنا بالیکان

- قاشه کا سیری سپی بکه و ب جهی بالیکی دا بخشینه
 - شەربەتا ئەنەناسى يا تىر پىدا بكە
 - ب خهلا سيّڤني بشوو
- حەبكين ڤيتامين C دكەل ئاڤنى تيكھەلبكە و ل وى جھى بده.

نيشانين جهلتا ميشكى:

- خافبوونا رەخەكى لەشى
- سەرئیشانا کتوپر بینی ئەگەرین دی
- ت تكحوونا شيوازي هزركرني و ئاخقتني
 - نەھەقسەنگيا رىڭھەچوونتى
 - لاوازيا ديتني.

بهرهڤ ژيانهكا ساخلهم

نينوك درێڙ دبن:

یین دهستی زویتر ژپیی و یین راستی زویتر ژچهپی، و یین زهلامی زویتر ژ چهپی، و یین زهلامی زویتر ژ نافرهتی و دهافینیدا زویتر ژ زفستانی. روژی ۲٫۱ ملم و ههیفی ۳ ملم دریژ دبن پشتی لابرنا نینوکی ۳ - ۳ ههیف مه پیدفین همتا بزفریت، لی بو ییی د ۱۸ همیفان دا دزفرن

مهساج، هزرنه که کاره کی بی شوله، به لکو چهندین مضا ههنه:

سیسته می ده ماری هیور دکه ت نهره حه تی دکه ت نهره حه تی و فشارین ده رونی کیم دکه ت زقرینا خوینی باشتر دکه ت سیسته می لفاوی کارا دکه ت گرژی و ژانا ماسولکان لادبه ت

بهره فأزيانه كاساخلهم

سۆربوونا چاڤان نەھىلە برىكا:

- شویشتنا چاڤی ب ئاڤا تەزى
- دانانا پارچین بهفری دپاتهیه کی دا یان ژی قاشین خیاری جهمدی یان ژی پارچه پهمبی یه کی دئاقا ساردا، و لسهر چاقی دانی
 - خوارنین ز هنگین ب قیتامینان و ثومیکا ۳ و زینکی بخق.

ئەگەرى شەقبوونا پانىيت پىيان:

ریقهچوون ب پیخاسی بو دهمه کی زور دنه رده کی هشکدا - ههودانین کهروویان نانکو (فطریات) - قهله وی - ناریشین زفرینا خوینی - کیماسیا هنده ک فیتامین و کانزایان بو نهوونه زینک - ل و هرزین سالی ژی نه خاسمه هافینی پی هشک دبن ژبهر زیده بوونا پلا گهرماتیی - تیکچوونا هورمونان.

بەرەڭ ژيانەكا ساخلەم

فرچەكرنا ئەشى ب ھشكى:

هاریکاریا سیسته می لفی دکه ت کو به رمایکین خراپ ژ لهشی دهربیخیت و خانین چه رمی مری دوه رینیت و پیستی گهشتر دده ته دیارکرن، لی دفیت فرچه کی نهرم بیت

نیشانین مرنا کوریهی درکی دایکی دا:

خوینبهربوونا دامهنی - زك ئیشان - بی هیزی - تا - ئیشانا خواری یا پشتی - دل رابوون - بهرزبوونا نیشانین دووگیانیی - نهمانا لقینا کورپهی.

بەرەۋ <mark>زيانەكا ساخلەم</mark>

ئهگهر ژیئ ته ل ٥٠ سائیئ دهرباز ببیت پیدڤی یه حهبکین فیتامینا وهرگری.

لدویش سهنته ری قه کولینین نهلانی هاتیه دین کو ۵۲ %ی ژفان مروّفیّن قی تهمه نی کیّماسیا قیتامین D ههیه، و ۲۵ %ی یا قیتامین B12 ههیه و ههروه ها ۷۰ %ی کیّماسیا ناسنی و ترشییا فولیك ههیه.

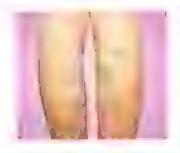

كەلەمى يا مفادارە:

مرزقی ژپه نجه شیرا قولونی دپاریزیت - پیربوونی گیرز دکهت - کولسترولی کیم دکهت - قهرحا گهدی کولسترولی کیم دکهت - قهرحا گهدی چارهسهر دکهت - زیپکا ناهیلیت - ماسولکان هیور دکهت - ترشیا یوریك کیم دکهت.

بهرهة زيانهكا ساخلهم

بقان ريْكان خوّ ژ دمواليين پيّي بياريزه:

ئەنجامدانا وەرزشى - كىمكرنا سەنگا لەشى - دوير كەڤتن ژ راوەستىانى يان روينشتنى بۆ دەمىن درىۋ - بلند راگرتنا پىيان دەمى نقستنى - تۆند نەكرنا قەيتانىن پىلاقى - جلكىن زىدە تەسك و تەنگ بكارنەئىنە -نەكىشانا جگارا.

حهب بنى ههبوونا هنلا ناقهراستى نابيت بهنته لهتكرن چونكى:

ئه و حهب یا داپزشتی یه ب مادده کی کو ناهیّلیت تیّکبشکیّت همتا دگههیته ناق رویقیکان و ل ویّریّ دهیّته میّرْتن

ئەڭ حەبە دقيت ھيدى تيكبشكيت داكو بر دەمەكى زور يا كارابيت.

بەرەڭ ژيانەكا ساخلەم،

ژنیدمرین زمنگین ب قیتامین D:

تیشکا حمتاقی میرهمهنی ماسی: نهخاسمه تونه، ساردین، ماکهریّل - زهرکا هیّلکیّ - جمرگیّ چیّلیّ - کڤارك - فیّقی: پرتمقال، خوخ - سموزه: سپیناغ، بروکلی - شوفان - سویا

ئەڭ كىسكە دقودىكا دەرمانىدا چنە و چ دكەن ؟

ژ مادی سیلیکا یا پیکهاتیه کاری وی میّژتنا شیّهداریا زیدهیه (رطوبة) دناهٔ قودیکیّدا و دهرمانی ب هشکی قه رادگریت نابیت نههٔ کیسکه بهیّته خوارن.

بهردف زيانهكا ساخلهم

بڤان رێڮان گولچيسكان بيارێزه:

- زيده ئاڤ ڤەخارنى
- كونترۆلكرنا رێژا شهكرێ و فشارا خوينێ
 - جگاره و مهي ڤهخارني بهيله
 - دەرمانى ب زيان بكارنەئينە
 - تیشکا رهنگاو رهنگ نهنجام نهده

ئەرى تە ئەڭ پرسيارە چو جارا كرييە. ؟

پشتی خو زهعیفکرنی چهورییا لهشی کیقه دچیت.؟ دبیته هیز و گهرماتی؟ بهرسقه کا شاشه.!

ژ ههر ۱۰ کیلویین سهنگا لهشی کیم دبن ۸٫٤ ژوان دبنه با ئانکو دووهم ئوکسیدا کاربوونی

ئه وا مایی دبیته ئاق (میز و خوهدان)

بەرەق ژيانەكا ساخلەم.

ريكين سروشتى بۆ سپيكرنا ددانا:

ئاڤا ههڤيرترشيّ (سوده) پارچيّن فهراوليّ تيڤلکيّن موزيّ و پرتهقاليّ تيکههلکرنا رهژييّ ب مهعجينا ددانا - غهرغهره ب ئاڤا ليموييّ تيکههل دگهل خوهيّ - بهلگيّت ريحانيّن هشککري تيّکههلي مهعجينا ددانا - غهرهغهره ب ئوکسجينا روهن (peroxidase) ليّ ڤيّ مادديّ زيان ههنه.

هاتیه دیتن کو هیّزا ئاشوییّ (خهیالی)

ماسولکان ئاڤادکهت بیّی ئهنجامدانا وهرزشیّ (پشتی راگرتنا کاریّ ماسولکان بوّ دهمه کیّ دریّژ)

ئه قه ژی هاتیه دیت پشتی پشکنینا ماسولکین و هرزشقان و سه ربازان هاتیه کرن پشتی هنده ک رویدانان و ه ک پشتی بریندار بوونی جسکرنا جهی شکه ستی.

بەرەد زيانەتا ساحلەم

ههناسا ساخلهم دڤێت دوو مهرج تێدا ههبن:

پیدقیه یا کویربیت: ئانکو ههناسه بهیته کیشان بو ناق سیهان و ئیك ژ نیشانیّن ههناسا کویر نهوه دقیّت زك بلندببیت دهمی ههلکیشانی و پیدقییه یا بهردهوام بیت: ئانکو نههیّته راگرتن لدهمی ئاخقتنی یان جهگوهرینی.

ئەگەرين ئيشانا ستووى گەلەكن:

زیده نزمکرنا ستووی لده می خاندنی، یان لده می بکارئینانا موبایلی و لاپتوپی دوشه کین بلند ده می نقستنی - راگرتنا موبایلی دنا قبه را گزهی و ملی دا - ئنزیلاقا برپرین ستووی - سوفان - پهراسیین زیده لیدان

بهره أزيانه كاساخلهم

مفايين جايا كهسك دبيّ وينهنه:

دژه ههودانه - چهوریین خوینی کیم دکهت - سهنگا لهشی دئینته خوار - کرمیبوونا ددانا ناهیلیت - بیهنا ههناسی خوش دکهت - دژه ئوکسانه - پیربوونی گیرو دکهت - پیستی سپی دکهت.

سير:

- یا زهنگینه ب ئهلیسینی ئهوا دهمارین خوینی فرههدکهت - چارهسهریه بو لاوازیا هیزا سیکسیا زهلامی ب مهرجه کی ئهگهر روزانه چوار قاشا و ب خاقی بخوی و ئیکسهر پشتی سپیکرنی بخوی،

بهرهة زيانهكا ساخلهم

رْبوى پاراستنا چاڤان رُشاشا لايتوپي پيدڤيه:

- رؤناهیا وی کیم بکهی
- دقیّت دئاستی چاقی دابیت (نه بلندتربیت و نه نزمتر)
- دقیّت بهرامبهری چاڤان بیت (ئانکو نهکهڤیته رهخهکی)
 - نیف مهتری یی دویر بیت.

خوین به خشین نه بتنی کارهکی خیرخوازی یه به لکو پر مفایه:

- ئاسنى زىدەى پىدقيا لەشى دەردئىخىت
 - سەنگا لەشى كێم دكەت
 - دەرفەتەكا باشە بۆ نويبوونەڤا خوينى
- دەرفەتە بۆ ئەنجامدانا يشكنينا خويەتى
- همستكرن ب ئاراميا دەرۆنى يەيدا دكەت.

بهردة ژيانهكا ساخلهم،

ههر چەندەكى خانين ئەندامين ئەشى نوى دېنەقە. ؟

خوین: ٤ همیڤا میّلاك: ٥ همیڤا - سیه: ٣ همڤتیا - پیّست: ٢ -٤ همڤتیا - ئمزمان: ١٠ روٚژا - گمده: ٥ روٚژا - ریڤیك: ٣ روٚژا -همستیك ١٠ سالا - دل: ۲٠ سالا

١٠٠ گرامين فسته قا خاف پيدڤييا لهشى ژ ڤيتامين B6ي دابيندكه ت:

کو ژیدهری تریپتوفانی یه و ئه ترشییا ئهمینی دبیته سهدهمی ئارامیی و نههیلانا دل تهنگیی.

بهرهف ژیانهکا ساخلهم

هه ستيك بهيز دبيت بقان ريكان:

ناڤاکرنا ماسولکان و وهرزشین دیکه - تیشکا حهتاڤتی = نهکیشانا جگارا = کیمکرنا ڤهخارنا شهربهتین دهستکرد و ڤهخارنین گازی - خارنین زهنگین ب کالسیومی: فیقی، سهوزه، شیرهمهنی، چهرهز، توفك - ژیدهرین نومیگا۳: ماسی و زهیتین و زهیتی وی.

ل ژا پونی پهیڤهك ههیه دبیّژنیّ (كاروشی) یانگو مرنا نههنگاهٔ ژ ئهگهریّ زیّده شونكرنیّ

۷,۷ ملیون کەس ئەوين ھەقتيانە پتر ژ ۹۰ دەمۋميرا كاردكەن دمەترسيى دانه

سالانه ۱۰ هزار ژاپونی تووشی کاروشی دبن، کو نیزیکی ریژا مرنی یه ژ ئهگهری رویدانین ترافیکا.

بهرهة زيانهكا ساخلهم

يينج مفايين ئاڤ ڤهخارنا نهخريني:

- سيستەمى لمفى ھەقسەنگ دېيت
 - پيست گهش دبيت
 - سەنگا لەشى كێم دبيت
- خانین ماسولکا و خوینی نوی دبنه قه
- قولوني پاقژ دکهت و ههرس سڤك دبيت.

خارنين گرنگ بو ئاڤاكرنا ماسولكان:

فیّقی و زدرزدوات - شیردمدنی - گوشتی تدنك - رانین مریشكی - هیّك = گیز و چدردز - پاقلهمدنی - ددندكین تهكوز: ودك شوفان و جده و ماش.

بهره فريانه كاساخلهم

بڤان ريٚڪيْن سروشتي چهوريا سهر رانيْن خوّ لاببه:

خوارنا زهیتی زهیتینی و دوهنی ماسیی (ئومیگا۳) - زیده کرنا پروّتین و ریشالان و کاربوهیدرین ئالوز - ناق قه خارنا زوّر - کیمکرنا شریناهیا و خوی و دوهنین دهستکرد و خوارنین بلهز - راگرتنا مهی قه خارنی - شویشتنا رانی ب ناقا گهرم و پاشی یا تهزی (لدویڤ ئیکدا نانکو بالتناوب) - چهورکرنا رانی ب توزا قههوی - مهساج.

ههر چهنده مفایین یتاتی دبی سنوورن

لی لدویف فه کولینه کی یا لسه ر ٤٤٠٠ که سان بر ماوی ۸ سالان هاتیه نه نجامدان ,خوارنا پتاتین قه لاندی وفینگه ر و و پسین پتاتا ریژا مرنی دووجار کریه، لی نه شرکتنه پتاتین که لاندی یان بژارتی فه ناگریت، چونکی قه لاندن دیله گهرما زیده دا یا مهترسیداره و چهوریین ترانز به رهه مدئینیت.

بەرەڭ ژيانەكا ساخلەم

كيّم نقستن يا ب زيانه:

تمرکیزا خواندنی و بیرتیژیی لاواز دکهت - رویدانین ترافیکا زیده دکهت - ممزاجی تیکدده ت (تورهیی، دلتمنگیی، خهمگینیی پمیدا دکهت) - ریژا نهساخیین دلی و شمکری و فشارا خوینی زیده دکهت - توانا سیکسی کیم دکهت - چرچیا پیستی دروست دکهت - ریژا پهرسیڤی و همودانان پتر دکهت - سمنگا لهشی زیده دکهت (ئهگهری قملهویی یه)

ياريين ئەتاريى دچنە دناڭ ئيستا نەساخيين دەرۆنيدا.

ل سالا ۲۰۱۸ ق ریکخراوا ساخله میا جیهانی (WHO) ب نیازبوو نهساخیه کی زیده بکه ته دلیستا نهساخیین میشکیدا بنافی (Gaming disorder) نانکو نهساخیا یاریین ئهلکترونی، و ژ سالا ۳۱۳ ق گهنگه شه لسهر فی رهوشی کریه و پتر گهنجین ژ رهگهن کور دگریته قه دژیی ۲۲ - ۲۰ سالیی دا.

بهرهة زيانهكا ساخلهم

رُبوّی راگرتنا جگارهکیشانی ب ریکهکا لهز بینی کارتیکرنین لاوهکی چهند دهرمانهك ههنه و بهشهك ژوان ماددی نیکوتینی بخوّقه دگریت کو گهنهك شیواز ژی ههنه:

۱ لهزگهینن نیکوتینی ۲- بهنیشتی نیکوتینی ۳- حهبکنن میژتنی
 ۵- سیرین دفنی

بهشه کێ دی بێی نیکوتینه کو بتنێ دوو دورمان هاتینه دانپێدان: Bupropion و Varenicline.

ئەگەرىن سىنگ ئىشانى ژبلى نەساخىين دلى:

دوّخیّن ترسیّ - فتقا حجاب حاجز - بهرکیّ زراقیّ - بهرسوّژی - گرژیا ماسولکیّن دناقبهرا پهراسیا (تشنج) - رهبو و حهساسیا بورییّن بای - ههودان و جهلتا سیها - ههودانا پهردا پلوری - ههودانا گههیّن سینگی - لیّدانیّن دهرهکی.

بهرههٔ ژیانهکا ساخلهم

گەر تە ئارىشا ك<mark>ىم خوينىى ھەبىت، پەنايى بۆ قان خوارنان</mark> بىھ:

سهوزهیین بهلگ کهسك وهك سپیناخ - شهوهندهر - شهربهتا سیّقی - فیرمه - خورمه - خورمه - خورمه - خورمه - شبین هشك بتایبهتی میّوژ - گیز و باهیڤ - تهماته - خورمه - هنار - ژیّدهریّن زهنگین ب قیتامین سی ~ گوشت نهخاسمه یی گولکی و ماسیی - پاقلهمهنی

قيتامين D نه بتنيّ بو ههستيكان يا باشه

قەكۆلىنىن نوى دىاردكەن كو دورىمنى سەرەكىى پەنجەشىرى ئەق قىتامىنەيە، چونكى تىكشكانا خانىن پەنجەشىرى لەزتر دكەت، كو دشىت توشبوونى ب رىرا ۷۷%ى ر ھەمى جورىن پەنجەشىرا و %ى ر يا مەمكى كىم بكەت.

بهره فريانه كاساخلهم

غاردانا بلهز بر ماوی ۳۰ چرکا، و لدویقدا بهینقهدان بر ماوی ۵ خولهکا، ئهگهر ئه خوله دووباره ببیت بکیمیقه ٤ جاران، قهکولین دیاردکهن کو ئه خوره وهرزشه پتر چهوریین لهشی دسوژیت ژ دهمژمیرهکا ریقهچوونی یان غاردانا رهحهت ئانکو (ب لهزاتیهکا خوجه)

گەر تە نەساخيا شەكرى ھەبيت يان ژى دمەترسيا ڤى نەساخيى دابى، خەلا سێڤێ بكاربينە، چونكى ئاستى شەكرى دخوينێدا ب رێژا ۲۵%ێ كێم دكەت

سەرەراي چەندىن مفايين دىكە:

به کتریایین ب مفا دروی شیکان دا زیده دکه ت - ترشیا خوینی هه قسه نگ دکه ت - هاریکاره بو چیبونه قا برینان.

بهرهق زيانهكا ساخلهم

شەش ئەگەر ژبۆي خوارنا شەوەندەرى:

فشارا خوینی دئینیته خوار - هیز بهخشه (وهرزشقانی چالاکتر دکهت) - دژه ههودانه: ژیدهره کی زهنگینه ب بیتادینی - دژه په نجه شیره: فایتونیوترانت تیدانه زهنگینه ب قیتامین سی و B12 و ترشیا فولیك و کانزایان (پوتاسیوم + مهنگنسیوم) - بویاغین وی ژههرین لهشی لادبهت.

ساخلەمى چەوا دھيتە پيناسەكرن.؟

بهری نوکه دگزت: ساخله می واته نهبوونا نه ساخیان، لی پیناسا نوی یا ریّکخراوا ساخله میا جیهانی (WHO) ئه قهیه: ساخله می بریتیه ل هه قسه نگیا لایه نیّن جه سته یی و میّشکی و روحی و حقاکی.

بهرهة ژيانهكا ساخلهم

هنگ دزانن توفکی سپی یی ب مفایه . ؟

زهنگینه ب مهگنیسیومی ئهوا گرنگ بو دل و ههستیکان - زینك تیدایه کو بهرگریا لهشی بهیز دکهت - مینا ماسیی دوهنی ئومینگا تیدایه - پروستاتی دپاریزیت - شهرکری ریک دئیخیت - خهوخوشکهره ژبهر تریپتوفانی دژه ههوانه.

دوو خوارن دشين سيهين جگاركيشان بياريزن

ژنزی هاتیه دیت کو خوارنا تهماتی و فیقی نهخاسمه سینقی ریگریی ل تیکشکانا خانین سیهان و بوریین بای دکهت.

قه کولینه ک لسهر ۱۵۰ خوبه خشان دیار کر ئه و جگار کیشین روزانه ۲ ته ماته و ۳ جورین فیقی خوارین، کاری سیهان درهنگتر تیکچوو ژ ثه وین ئه ق خورانه نه خارین.

بەرەڭ ژيانەكا ساخلەم.

بوْ بهيْرْكرنا بيردانكيْ قَانْ ريْكان بگرەبەر:

خوارنا ساخلهم: سهوزهینن تازه و چهوریین باش، دویر ژ شریناهی و کاربوهیدرین ساده - شهنجامدانا وهرزشی - خهوهکا باش گهلهك کارا پیکقه نهنجام نهده - یارییین میشکی - شههرهزایهکا نوی پهیداکه - تیشکا حهتاقی - روژیگرتنا پچرپچر.

زيدهيي دمهي ڤهخوارن و جگاركيشاني دا

چەندىن سالا ل روخسارى وان مرۆڤان زيده دكەت ئانكو مەزنتر ژ ژيى راستەقىنە دىار دكەت

ریّرٔا خیچکیّن سهروچاقان و چرچیا پیّستی و وهرمتنا پشتچاقی و پرچ وهریانی پتر بوویه لدویق قهکوّلینه کا دهنیمارکی یا لسهر ۱۱ هزار کهسان بوّ ماوی ۱۱ سالان هاتیه نهنجامدان.

شەش جورە خوارن ھاتينە دانپينان (ژلايي زانستى قه) بۆ بيهزكرنا ئەندامي نيرينه:

سير - دارچين - توفكي شفتى - قهرهنفل - گويزا بهوا (جوزة الطيب)

دارا ئەلوى قَيْرا (صبر - ألوة)

گرێپ فروٚت (سندی) چو روٚل نینه دسوٚتنا دوهنێن نهشی دا

لی یا زەنگینه ب ریشالان کو درەنگ دھیّنه ھەرسکرن دھناقان دا ئەقجا ھەستا تیربوونی دریّرتر دکەت نەخاسمە ئەگەر بھیّته بکارئینان بەرى جەمیّن خوارنی، لەورا یا بەرنیاسه ب کیّمکرنا سەنگا لەشی.

بهرههٔ ژیانهکا ساخلهم

۲ بهرمیلیّن تفیّ دروست دکهت، ۲۵ ترلیون خانه دمرن و یین نوی شوینا وان دگرن، ۳ بهرمیلیّن میزیّ دهاقیّژیت، دل ۳۵ ملیون جاران لیّددهت، پرچ ۱۵ سهنتیما دریّژ دبیت، نهینوك ۳ سهنتیم و نیقا دریّژ دبین، چهرم ۳ کیلو و نیقا ژ خانیّن مری دهاقیّژیت، خوین بو ۷ ملیون کیلومترا دلهشی دا دزقریت

STR

تۆ زەحمەتى دېينى ھەتا دخەورا دچى.؟

بهری نقستنی ئیکسهر، لیسته کی بنقیسه بو وان کارین پیدقی ئه نجام بده ی ل روزا دویقدا یان ژی نهو کارین ته دوی روژی دا نه نجامداین، ئه قه هاریکاره کی باشه بو وان مروقین خهوچی. لدویق قه کولینه کا نوی، دهیته زانین کو ٤٠%ی ژ خه لکی هنده ک جارا زه همتی دبینن همتا دکه قنه دخه وی دا.

بهره فريانه كاساخلهم

خەلا سىقى تارى مفايە:

شه کرا خوینی کونتروّل دکه ت کولستروّلی کیم دکه ت - سه نگا له شی دئینیته خوار - به ریکین دفنی قه دکه ته قه - هه ستیاریا گهوریی چاره سه ردکه ت - مهرسی ئاسان دکه ت - ئاریشین پیستی ناهیلیت: بالیکه، سوّتنا تیشا حه تاقی، جهی پیقه دانین گیانه و هران - هیر به خشه - ژه هرین میلاکی ناهیلیت.

ريْكه كا سهير بو كونتروْلكرنا فشارا خويني:

قه کۆلینه کا زانکویا کارنیگی لسهر ۱۱۹۴ مرزقین خوبه خشکار دیار بوویه، کو ئهوین سالانه پتر ژ ۲۰۰ ده مژمیرا ل ده می خو ته رخانکری بو کاری خوبه خشیی، ب ریژا ٤٠٠%ی کیمتر تووشی بلندبوونا فشارا خوینی بووینه بتایبه تی مروقین دانعه مر و خانه نشینکری.

بهرهة زيانهكا ساخلهم

رەشك بەرنياسە ب (شاھى ھەمى گيا) و (چارەسەرى ھەمى ئەساخيا ژبلى مرنى)

دهیّته گوتن: کو دشیّت نیّزیکی ۱۰۰ نهساخیا چارهسهر بکهت و ژوانا:

تهب (صرع) - نهساخیا شه کری جوری دوویی - ئیدمانا هوشبهرا - ههودانین گهوریی - ژههراویبوونا خوینی - رهبو - ژههراویبوونا خوینی - پهنجه شیرا قولونی

قياگرا - حهبا شين - نهوا بۆ خوشكرنا زەوقى دهێته بكارئينان.

دبیت هاریکاربیت بو کاری شهقی، لی نه گهر بو ماوه کی دریژ بهیته بکارئینان دبیته نه گهری لاوازیا چاقان و کیمبوونا شیانا دیتنی و ژیکجوداکرنا رهنگان.

چونکی ئەۋ حەبە تۆرا چاقان (شبكية) تێكددەت لدویڤ قەكۆلینەكا زانكۆیا ماونت سینای.

بەرەۋ ژيانەكا ساخلەم

سۆپاسگۆزارى (الامتنان) كليلا نهينيا شاديى و ساخلەميى يە (دەمى مرۆڭ خالين ئەرينى دژيانا خۆدا بلند دنرخينيت)

قەكۆلىنان دياركريە كو ير مفايە:

ههستا ئازارى كيم دكهت - سيستهمى بهرگريى بهيز دكهت - شهكر و فشارا خوينى كونترۆل دكهت - خهمگينيى و دلتهنگيى ناهيليت - هورمۆنين بهختهوهريى هانددەت - خهوخوشكهره.

نەبوونا تىشكا حەتاقىٰ ئىك ژ ئەگەرىٰن قەلەويىٰ يە.

چونکی لهشی مروّقی دوهنی دادگریت دهمی کیماسیا فیتامین D همییت

لدویق قه کۆلینه کا زانکویا نوژداریا ئهسینا، ئهوین قهله و کو حهبکین قیتامین D وهرگرتی روزانه بو ماوی ساله کی، سهنگا لهشی وان بشیوه کی به رچاق کیمکریه و ریژا کولیسترولی کونترولکریه.

بهره فريانه كاساخلهم

كەروويين دناڤبەرا تيلان بەرنياسە

ب پین و هرزشقانی به لاق دبیت ب ریکا خاولی و پیلاقین پیس خوریان و بیزاریه کا زور پهیدا دکهت و چیدبیت به لاق ببیت بو جهین دی بین لهشی خو ژی بیاریزه:

ب پیلائین فرههه و ورزشی بکه روزانه پیین خو باش بشوو و لدویقدا هشککه گورین یاقژ بکاربینه و زوی ب زوی بگوره.

قُه خارنين غازي و هيزي دبنه ئهگهري نهزوكيي

لدویق قهکولینه کا زانکویا بوست کو لسهر پتر ژ هزار مروقان ئه نه نامدای. نه و نافره تین روژانه جاره کنی قهدخون ب ریژا ۲۵ %ی کیمتر ب دووگیان د که قن، و زه لام ب ریژا ۳۳ %ی تووشی نه زوکین دبن ژ خه لکی دی، چونکی نه ق قه خارنه ریژا سپیرما کیم د که ت و بین قیری هزار د کهن.

بهرهة زيانهكا ساخلهم

ههست ب دل نهره حه تيي دکهي .؟

ئەۋ كارە مرۆقى ھێور دكەن:

وهرزش هه تا کو ریقه چوون ژی - ژیانا دناق سروشتی دا - کاری باخچه قانیتی - تیرامان ئانکو Meditation - هه ناسا کویر - یوگا مه ساج - نقستن - کاری سیکسی - نقیسینا بیرهاتنان - بیهنین خوش نه خاسمه لاقینده ر - راگرتنا جگارا و مهی قه خوارنی.

چو جارا بی هیقی نهبه

بو نهوین ژیانه کا بی بزاق بریه سهر و ژیی وان ژ ۵۰ سالیی بوری لدویق قه کولینه کا په یانگه ها و درزش و ساخله میا دالاس، نه گهر ئه ق جوره مروقه دهست ب و هرزشی بکهن کاری دلی در قریته قه بو ژیی گه نجاتیی نه گهر هم قتیانه ۵ جاران راهینانان نه نجام بدهن بو ماوی ۲ سالان.

بهرههٔ ژیانهکا ساخلهم

مهگنیسیوم خوهه کا گرنگه بو ساخله میا دئی و هه ستیکی و ریکخستنا شه کرا خوینی ژیده رین وی بزانه:

چهرهز: باهیف، گهزو، فستهق عهبید، توفکی سپی و گولبهروژی دندکین بی کیماسی: جهه و گهنی سقی و شوفان زهرزهواتین بهلگ کهسك: خهس، سپیناغ، کهرهفس، جرجیر یاقله مهنی: نوك، فاسولیا، باجله.

دارچين نه بتني تامه کا خوش دده ته خوارني، به لکو پر مفايه:

- کونتروّلا ریّرا شه کری و دوهنی دخوینی دا دکهت بیردانکی بهیّز دکهت و ریّرا زهایهری و پارکینسونی کیّم دکهت - دژه به کتیربایه نه خاسمه ههودانیّن رویشیکان
- دژه ئوكسيده، رۆلى پاراستنى دېينيت ژ پەنجەشيرا قولونى لدويڤ چەند قەكۆلىنا.

بهردة زيانهكا ساخلهم

بۆچى يرچا هندەك مروقان زوى سپى دبيت. ؟

ئهگهرین میراتگری (وراثی) - کیماسیا فیتامین ۱۲B و کانزایان: زنك و نحاس - نهبوونا تیشكا حهتافی - نیكوتینا جگاران -نهساخیین رژینین دهرهقی و نوخامی - نهساخیین بهرگریا خویی -نهره حه تی و فشارین دهرونی پرچی سپی ناكهن لی دوهرینیت، لهورا مویین سپی زق دیار دکهن.

شهربه تا فيقى يان رى فيقيى بى كيماسى، كيش باشتره بۆ ساخلهميى. ؟ راسته شهربهتا فيقى هيزهكا زيده دبه خشيته لهشى، لى خوارنا فيقى باشتره ژبهر دوو ئهگهران:

۱- شهکر کیمتر تیدایه (فرکتوز) ئه فجا کالوریین وی کیمترن و بو رجیمی باشتره

۲- ریشال تیدانه کو یا گرنگه بو کاری رویقیکان لی ریشال
 دشهربهتیدا نینه.

بهره فأزيانه كاساخلهم

ب ريْكا خوراني توْ دشيّي گوْهيْن خوْ ساخلهم بهيْلي:

ترشیا فولیك (زهرزهواتین بهلگ کهسك و پاقلهمهنی) - زینك (ماسی، گزشتی سوّر، کولندهشام، کونجی، کقارك، باهیڤ، گهزو) مهگنیسیوم (پتات، شوفان، فستهق عهبید، میّوژ، دهنکیّن بی کیّماسی، ئهڤوکادو) - قیتامین A (هیّك، میّلاك و گوّشتی سوّر، خوارنیّن دهریایی، پهنیر، زهرزهوات)

كاريكهريا ساونايى بۆ چەند خولەكەكا ھەمبەر كاريگەريا وەرزشين مام ناوەندە، ساونا نە بتنى بۆ وەرگرتنا گەرماتىى يە بەلكو مفادارە:

گهروّیا خوینی باش دکهت = ههناسی ریّك دئیّخیت - سیستهمیّ بهره قانیی بهیّز دکهت - ههودان و رهقبوونا گههان سقك دکهت - ییستی جوان دکهت.

بهرهف ژیانهکا ساخلهم

تقر، راسته بريين وي دنه خوش، لي يا گرنگه:

بزاقا رویقیکان ریّك دنیّخیت - میزهینه و جوباریّن دهستاقی پاقش دکهت - ناهیّلیت خروّکیّن سوّر تیّکبشکیّن چونکی پتر ئوکسجینی دده ته خوینی - فشارا خوینی کونتروّل دکهت خوینی ژ ژههر و گلیّشی پاقش دکهت نهخاسه بلیروّبینی نهقا زهرکی چی دکهت - چهرمی تهر رادگریت.

ههڤالینی یا باشه بۆ ساخلهمیا ته

چەند تە ھەقال ھەبن ل دەمى زارۆكىنىى و سنىلىن، ساخلەميا تە دى باشتر كەت دەمى مەزن دبى.

پشتی قهکۆلینه کا ئهمریکی لسهر ۲۹۷ گهنجا ئه نجامدای دیاربوو کو ئهوین پتر هه قال ههین، پتر دپاراستی بوون ژ ئاریشین فشارا خوینی و شهکری و قهلهویی، ژ ئهوین بی هه قال یان کیم هه قال.

بەرەۋ ژيانەكا ساخلەم

ژبهر قان ههقت پیکهاتان، قهخارنین غازی ب زیانن:

ترشیا فسفوریك: همستیك و ددانا خراب دکمت - زیده فرکتوز: مروقی قملمو دکمت - شرینیین دمستکرد - رمنگدمری کمرامیل: سندانلیدهره - بمنزواتین پهنجمشیر چیکمره - بمنزواتین پوتاسیومی: بو میزلدانی ب زیانه - رمنگدمرین خارنی: کاری میشکی ئالوز دکمت.

سابونين دژه بهكتريا، باشتر نينه ژسابونين ئاسايي

هاتیه دیت کو ریّژا کوخك و پهرسیڤ و ههودانا گهریی و جیوبا و زکجوون و قهرهشیان، چو کیّمتر نهبوویه ژ بکارئینهریّن سابونیّن دی. چونکی پتریا قان نهساخیا ژ قایروٚسا دروست دبن و ئه شابونه بتنی دژه به کتریانه، خوّ ئهگهر ههودانیّن به کتریایی ژی بن چ کارتیّکرن نهبوویه.

بهرهف زيانهكا ساخلهم

نيشانين هوشداركه ربو ئاريشا هشكبووني:

تیّهنیبوون - هشکبوونا ده قی و چهرمی - رهنگ زهربوونا که قلی - سهرئیّشان - گیربوون و حهزا نقستنی - میز کیّم دبیت و رهنگ زهردبیت - ههستا بیّهیّزیی و زوی وهستیانی - دل قوتان - قهبزی - قورپاندنا چاقا و کوّنیّن سهری (لده قر زاروّکیّن ساقا)

پشتی دویڤچوونهك نسهر ۱۲۰۰ تاییه تمهندین جیهانیین شتره نجی ژ ۲۸ وهلاتان هاتیه نه نجامدانان.

دەركەقت كو شترەنج ژيئ مرۆقى درێژ دكەت، ھەر چەندە يارىيەكا ھزرى يە لى ھەمان مفايئ ياريێن جەستەيى (تەپا پێ، باسكتبول، بێسبولێ) ھەيە كو ھاتيە ديتن ٤ -٦ سالا ژيێ شترەنجڤانان پتربوويە ژ خەلكێ ئاسايى.

بەرەڭ ژيانەكا ساخلەم

هنار ب گەلەك ريكا هەڤالى ساخلەميا تەيە:

ترشیا یوریك دلهشی دا ناهیّلیت - پیّستی نهرم دکهت و برینان چارهسهردکهت - پیساتییّ روّهن دکهت (بو قهبزییی چارهسهره) - ریّگرییّ ل دل قوتانیّ دکهت گهدهی دپاریّزیت و دل رابوونیّ ناهیّلیت - کاریّ میّلاکیّ بهیّز دکهت - غهرغهره ب ناڤا ویّ چارهسهریا نهخوشییّن گهورییّ و گهلالا دکهت.

قەھوى ل جهى چايى قەخۇ چونكى مفايين وى پترن:

شیانیّن میّشکی زیده دکهت - نازار کوژه - زقرینا خوینی چالاك دکهت و دکهت و دکهت و دکهت و ریّگرییّ ل خوین مههینی دکهت - ههناسی خوش دکهت و کوخك و بهلغهما ناهیّلیت - سهنگا لهشی کیّم دکهت - توزا ویّ ژی پشتی قُهخارنیّ: زك و رانیّن خوّ پی چهورکه دیّ بهزیّ ویّ حهلینیت.

بهرهڤ ژيانهكا ساخلهم

قەبزىنى زۆر ھۆكار ھەنە:

خوارنا کیم ریشال و ئاق - نهبوونا بزاقا لهشی - پویتهنهدان ب ئاگههیا هاتنا دهستاقتی (گیروکرنا چوونا WC) - نهساخیین قولونتی: ئاریان و ئفلیجبوونا قولونتی و گرتنا رویقیکان ئاریشین جهتی دهستاقتی، فهتر و بهواسیر - ئیشین دهماری: پارکینسون، جهلتا میشکی - شه کر - غودا تهمبهل - خهمگینی - دهرمان

دوهنی ماسیی ریژا په نجه شیرا مه مکی کیم دکه ت و ریگریی ل به لا قبوونا وی دکه ت، چونکی چهورییا نومیگا ۳ هانده ره بو گهشه کرنا خانین T نه وین سیسته می به رگریی به یز دکه ت.

ئەقە ژى دياربوويە پشتى چەندىن سەربۆرين لسەر مشكا ھاتىنە ئەنجامدان.

بهرهف زيانهكا ساخلهم

ئەو فاكتەرين مەترسيا يەنجەشيرا مەمكى زيدە دكەن:

بق ماوهتی - جهی جوگرافی: پتره ل وهلاتین رقرثناقا - ژی: چهند مهزنتربیت مهترسی پتره - جوری خوارنی: چهوری، مهی - فاکتهرین هورمونی: زوی خونیاسینا کچی، درهنگ هشکبوون، درهنگ یان نهشویکرن و نهبوونا زاروّکان - حهبکیّن ریّگر ل دووگیانیی - نهدانا شیری دایکی - قهلهوی - تیشك

ئيدى ليفكى بكار ئەئينە ل دەمى سەرشويشتنى

چونکی ژینگههه کی باشه بو گهشه کرنا به کتریا و کهروویان (فطریات) و ئهگهر مروقی برینین بچویك لسهر پیستی ههبن دی بیته ئهگهری ههودانا برینی. ئهگهر ههر ته بكارئینا ههولبده:

لیفکین سروشتی بکاربینی و هشکبکه پشتی بکارئینانی و دجهه کی سار و هشکدا هدلگره - هدیقانه بگزهره.

بهرهة زيانهكا ساخلهم

رێڤهچوونا دارستانێ زوٚر ب مفاتره ژ رێڤهچوونا دناڤ باژێری دا، چونکی لدویڤ ڤهکوٚلینهکێ؛

لیدانا دلی و پهستنا خوینی و هورمونی فشاری کورتیزول کیمتر کریه و خروکین سپی (سیستهمی بهرگریی) دووجار پتر هاندایه و بیرتیژی و مهزاجی مروقی خوشترکریه، دیسان هاتیه دیت کو بیهنا داروباری وه ک دژه نوکسان و دژه ههودان کارکریه.

خوارنا ماسیین تژی دوهن (وهك سه لهمون و تونه) هاریكاریا كاری سیهین زاروكین رهبو ههی دكهت.

لدویش قهکولینه کا ئوسترالی ئهگهر زاروّك ههڤتین دوو جاران بخوّت پشتی شهش ههیڤان ههناسهدانا وان بهره شباشبوونه کا بهرچا څوویه. ئه قه ژی دز قریته قه بو وی چهندی کو ماسی یا زهنگینه ب دوهنی ئومیّگا کو دژه ههودانه.

بهرهة ژيانهكا ساخلهم

نه ه نیشانین زوی یین زهایمهری:

بهرزه کرنا کهرهستان - قه کیشان ژ جقاکی - تیکچوونا هیزا دیتنی - ژبیر کرن - گوهرینا مهزاجی - کارین روژانه لبهر مروقی ب زه همه ت دبن - نهمانا شیانین پلاندانی و سهروه ریا گرفتان - نهشیت پهیقان دهربریت و دیالوکی بکهت - وهرگهرانین بلهزین بیر و بوچوونان

تیشکا مفراسی مهترسیا په نجهشیرا میشکی چار قات دکهت

نهخاسه نهوین زیده قی پشکنینی نه نجام ددهن، لی بو نهوین کیم ژی مهترسیا وان دووجاره، چونکی تیشکه کا زیده تر دروست دکه ت بهراورد دگهل تیشکا ئیکس، هنده ک خه لك دپهروشن ژبوی نه نجامدانا قی پشکنینی و نوژداری خو نه چار دکهن کو دقیت بو وان مفراسه کی بکه ت.

بۆچى ئەشى ھندەك مرۆشان زوى رەش و شين دېيت. ؟

ژیێ مهزن - نهساخییّن خوینێ (لیوکیمیا، هیموفیلیا) - هندهك دهرمان (ئهسپرین، پلاقکس، وارفارین) - نهساخیا شهکرێ - وهرزشیّن قورس - چهرمێ سپی و تهنك - نهساخیه کا پیّستی (purpuric dermatosis) - زهربا تیشکا روّژێ - میراتگری (وراثی)

چارەسەرى بۆ جورى دوويى يى نەخوشيا شەكرى ھەيە.

رۆژيگرتن بۆ ماوى ۲۲ دەمژميرا، ھەر رۆژەكى نە ئىكى، بۆ ماوى سى رۆژا دھەقتىى دا، رىژا شەكرى دخوينى دا كونترۆل كريە لدويڤ قەكۆلىنەرىن زانكۆيا تۆرنتۆ.

پشتی ده ه ههیقین قی چارهسهریی نهساخ پیدقی ب دهرزیکین ئهنسولین و حهبکین شهکری نهمایه.

بەرەڭ ژ<mark>يانەكا ساخلەم.</mark>

سالى چەند جارا ئەمرىكى كارى سىكسى ئە نجامددەن. ؟

دمینته سهر ژبی وی کهسی

ژینی ۳۰ سالی: ۱۰۹ جارا

رُيين ٤٠ سالي: ٧٠ جارا

ژبێ ۵۰ سالی: ۵۲ جارا

تيكرا: ٦٦ جارا

ئانكو كاري سيْكسى نه ههر روّژه (بوّ زانين).

تيكدەرين كارى ميلاكى چنه:

قەلەوى - مەى قەخارن - ھندەك دەرمان: زيدە بكارئينانا دژه هەودانا و ئازاركوژا و دەرمانين بيهوشكەر - ماددين كيمياوى: دهينه بكارئينان ل هندەك كارگەھ و كەلوپەلين پاقژكرنى - هەودانين ميلاكى يين قايرۆسى - گرتنا جوبارين صەفرايى - تەلەيوفا ميلاكى - شيرپەنجا ميلاكى.

راهێنانێن ومرزشی نه بتنی بو کێمکرنا سهنگا لهشی یه، بهلکو ب گهلهك رێکا ژیانا ته خوشتر دکهت:

دلته نگین کیم دکه ت - به رگریا له شی بهیز دکه ت - خهوی خوش دکه ت - وینی دکه ت - وینی دکه ت - وینی له شی جوان دکه ت . استر دکه ت - وینی له شی جوان دکه ت .

بتنى بوون گەلەك ئارىشىن ساخلەمى دروست دكەت:

سیسته می به رگریی لاواز دکهت - دلی بی هیز دکهت = مروّقی قه له و دکهت - حاقان زه عیف دکهت - فشارا خوینی بلند دکهت پتر تووشی ئیدمانی دبیت (ده رمانا، جگارا، مهی قه خارنی، بیهوشکه را) دلته نگیی پهیداد کهت - حه زا وه رزشی کیم دکه ت.

بهردة زيانهكا ساخلهم

ئەو رەوشىن زيانى دگەھىننە گۆئچىسكان:

نهساخیا شهکری فشارا خوینی - زیدهبوونا دوهنی دخوینی دا - کیم قهخارنا ئاقی و زیده خوارنا خویی - نهساخیین حهلیانا خوینی - گرتنا جوبارین میزی وهك: ستویربوونا پروستاتی، بهرکین گولچیسکی و پهنجهشیرا پروستاتی و میزلدانی.

بيبهرا سۆر يا تيژ (ئهڤا فريش بيت يان تۆز) ماددى كا پسايسين تيدايه.

کو لدویڤ قهکوّلینه کا مهزن نهگهر ههیڤێ جاره کێ ژی بخوی بوّ ماوێ ۲۰ سالا ریّژا مرنێ ۱۳ %ێ کێمکریه، سهرهرای چهندین مفاییّن دی: پهرسیڤێ ناهێلیت سهنگا لهشی کێم دکهت - سوفانێ سڤك دکهت – دژه ئوکسانه -ئازارگوٚژه.

بهرهد ژیانهکا ساخلهم

هەر چەندە ھەمى وەرزش دباشن بۆ ساخلەميا مرۆڤى ئى ھندەك ژوان قەكۆلينين پزيشكى زيدە پالپشتيى ئى دكەن، باشترين جورين وەرزشى ئەقەنە:

ياريين ئاسنى - تاى چى - راهينانين زكى - ريڤهچوونا بلهز - يوگا - مەلەڤانى - غاردان - حەبل - سەماكرن.

زيانيْن گەئەك روينشتنى ئىكجار دزۆرن:

مهترسیا نهساخین دلی و جهلتا دوو جار دکهت - شهکر و دوهنی و پهستانا خوینی بلند دکهت - ژبیرکرنا پیراتین(زهایهر) زیده دکهت - خوینی ددماران دا دمههینیت و دهوالیین پنی چیدکهت - قهلهو دکهت خهم و دلتهنگیی پهیدا دکهت - ننزیلاقا بربرین پشتی دروست دکهت - مهترسیا پهنجهشیری زیده دکهت.

بهرههٔ زیانهکا ساخلهم

ئەگەر تە بەرسۆزى ھەبىت:

مهی و جگارا بهیّله - خو زهعیف بکه - ئاقی زیّده قهخو شیتك و قاییشا تهنگ نه که - خورانی سی دهمژمیّرا بهری نقستنی راگره بنقه و بالگی ته یی بلند بیت - بهنیشتی بجی - قهخارنیّن غازی و قههوی کیّم بکه - خورانیّ هیّدی بخو و باش بجی - وهرزشیّن سقك بکه و ییّن قورس نه که.

قەكۆلىنەكا سەير. ١

شیر دمه نینن ترشکری (لوور، ژاژی، که شك، په نیری نا قر ژاژی) مه ترسیا نه ساخین دلی کنم د که ت ب ریژا ۲۹%ی، لدوی قه کولینه کا فینله ندی کو دوی قچوون لسهر دوو هزار که سان هاتیه کرن بز ماوی ۲۰ سالان ، نه ق جوره شیر «مه نییه تژی دوهنن، کو به لگه هه کی دیکه یه دری تیزرا زیانا دوهنی بر ساخله میا دلی.

ببهره فريانهكا ساخلهم

سىّ كردار ١١ سالان ژييى مروّڤى زيده دكهن (لدويڤ نويترين قەكۆلىن):

١- خۆ پاراستن ژ قەلەويتى

۲- نەكىشانا جگارا

٣- مهى قەخوارن بهيته راگرتن يان كيمكرن

لدويڤ سايتي: Health Affairs

نه ه جوره بهارات هاندهرین میتابولیزمی نه (زینده چالاکیی) لهورا سهنگا لهشی دئیننه خوار و مروقی زمعیف دکهن:

دارچین - خدردهل - قدرهنفل - کورکم - زهنجهبیل - بیبهرا سوّر - بیبهرا تیژ - کهمون - گیزا بهوا (جوزه الگیب)

بهره أزيانه كاساخلهم

ليبورين دقازا نجى تهدايه بهرى كو دقازا نجى وى كهسى خهله تيهك ددهرهه قى تهدا ئه نجام دابيت، چونكى قەكۆلىنهك دده ته دياركرن:

لیّبورین رهوشته که ساخله میا مروّقی ژلایی دهروّنی و جهسته یی قه بهیّز دکه ت و ساخله میا دهروّنی: فشار و خهم و دلته نگیی کیّم دکه ت ساخله میا جهسته یی: پهستانا خوینی و دل قوتانی باشتر دکه ت.

ئەگەرين پى وەرمتنى گەلەكن:

زیده روینشتن و زیده ژ پیقه راوهستیان - لیدان: شکهستن، خهلیان دووگیانی هنده که جورین دهرمانان - گرتنا دهمارین لمفی - نهخوشیین دهمارین خوینی - عهجزا دلی، میلاکی، گولچیسکا.

بهردف زيانهكا ساخلهم

بقان شهش جوره ومرزشان خوّ ژ كيم پهيتيا ههستيكى (لين العظام) دوير بيخه:

راهیّنانیّن سویدی (ئیروبیك) - سهماکرن - چیاڤانی (سهركهڤتنا چیای) - سهركهڤتنا دەرەجکا - تهپا تیّنسیّ - گوریس (حبل).

ژیّدهر: U.S national osteoporosis Foundation

كيماسيا ڤيتامين D كي تۆخمى پتر دگريت.؟

کیّم چوونا بهر تیشکا حمتاقی - پیّست رهش - تهمهن پتر ژ ۵۰ سالیی - قهلهو - ناریشیّن میّژتنا رویقیکان - نهساخیّن دهروّنی - خورانیّن کیّم قیتامین D

هه قالین خوینده قان، هیقید کهم قی کاری بچویك ژبرایی خوقه بوول بکهن، ئه قیمرتوو که یا هاتیه نقیسین ژبوی زهنگینکرنا پهرتوو کخانا کوردی، لهورا هیقیخوازم کو مفای ژقان بابهتان وهربگرن و هه قالین خوژی ژقان پیزانینان بی به هر نه کهن و بابه تین قی پهرتوو کی به لا قیمهن بکهن بریکا تورین جقاکی (فیسبووك، تویتهر، مهسنجهر، قایبهر، واتساپ، تلیگرام).

ههروهها ته مافی ههی بابهتین قی پهرتووکی ب وهشینی ل دهزگههین راگههاندنی یان ژی ل تورین جقاکی (ب مهرجهکی ژیدهر بهیته ناماژهکرن)

بۆ ھەر تێبينيەكێ يان ژى پێشنيارەكێ تۆ دشێى بڤان رێكان پەيوەنديێ ب من بكەى:

ئىمىّل: aqrawia@gmail.com

ئهگهر ته بقیّت ئاگههدار بی ژ بابهت و چالاکییّن من، ب ریّکا قان توریّن جقاکی بزانه:

فيّسبوك: profile: Dr-Adnan Aqrawi

page: www.facebook.com/saxlemiojivan

(پهیجي ساخلهمي و ژيان- د.عدنان صالح ئاكرهيي)

DrAdnanAqrawi@

تويتهر:

ODR_ADNAN_AQRAWI

ئينساگرام:

meshiary

يوتيوب:

* شهر دشاد و ساخلهم بن *

کورتیہگ لدوور ژبانا نقیسہریں

- د. عدنان صالح محمد امين ناكرهيي
- * ل سالا ۱۹۷۷ في ل باژيري ئاكري هاتيه سهر دونيايي
- * ل سالا ۲۰۰۱ێ ژ کولیژا نوژداری ل همولیرێ دهرچوویه و ژ دههین ئیکهم بوویه.
 - * ھەلگرى ۋان بروانامين خوارى يە:
 - بەكلوريوس كوليژا نوژدارى ھەولير M.B.Ch.B
- دکتورا (بوردا عیراقی) ب نشته رگه ریا گشتی به غدا F.I.C.M.S
 - هەڤالى كولىۋا نشتەرگەرىن ئەمرىكى شىكاگۆ/ ئەمرىكا F.A.C.S
 - دبلوم ب نشتهرگهریا هویربنینی (نازوری) نیوده هی/هندستان DMAS
 - ئەندامى تەڤگرا جىھانى يا نشتەرگەريا دويرىينى WALS
- گار دکهت وه تایبه تمهندی نشته رگه ریا گشتی و هزاره ها نشته رگه ری
 تا نهو ئه نجامدانه.
 - شیسهری سهدان بابهتین ساخلهمی یه ل تورین جڤاکی و چهندین
 دیدارین گریدای ب رهوشهنبیریا ساخلهمی دگهل دهزگههین راگههاندنی
 ههنه.
 - * ژبلي ڤێ پەرتووكێ چەند بەرھەمەكێن دى نڤيساندينە:
 - دا هزرين نه دروستين ساخلهميني راستقه بكهين
 - ساخلهمیا ته ل همیڤا رهمهزانا ییروز
 - ب هزرين ساخلهم بري.

ژ بەرھەمىن نقىسەرى

دا هزرين نه دروستين ساظهمين راستڤهبڪهين

Toward a Healthy Life

(My 188 Tweets About Health)

نحوة حياة صحية (۱۸۸۸ من تغريداتي المنشورة عن الصحة)